

Om chefen är den sista som får veta

Varför är det enklare att berätta
att man brutit benet än att man
brutit ihop?

Innehåll

Inledning	3
Arbetsgivarnas perspektiv	4
Medarbetarnas perspektiv	6
Sammanfattning och slutsatser	9

Inledning

Psykisk ohälsa drabbar allt fler

Tre av fyra personer har erfarenhet av psykisk ohälsa, antingen självupplevd eller som närstående eller kollega. Sedan 1980-talet har de psykiska besvären – som ångslan, oro, ångest och sömnsvårigheter – ökat bland befolkningen, och är nu vid sidan av belastningsskador den vanligaste orsaken till långtidssjukskrivning.

Stora samhällskostnader

Att tvingas till sjukskrivning på grund av psykisk ohälsa är inte bara tufft för de människor som drabbas, det innebär också stora kostnader för företagen och hela samhället.

Enligt beräkningar från OECD drabbas en miljon svenskar i arbetsför ålder – nästan 20 procent av arbetskraften – av psykisk ohälsa varje år, och man uppskattar de ekonomiska kostnaderna för detta till över 70 miljarder kronor om året i förlorade arbetsinsatser och utgifter för vård och omsorg.¹

Arbetsplatsen spelar en viktig roll

Forskning har visat att tidiga insatser är viktiga när det gäller att komma åt psykisk ohälsa, och att arbetsplatsen fyller en viktig funktion. Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd presenterade 2015 på uppdrag av regeringen

en kunskapsöversikt om sambanden mellan arbetsförhållanden, psykisk ohälsa och sjukskrivning. Rapporten visar tydligt att arbetsplatsen måste vara involverad för att medarbetaren ska komma tillbaka i arbete på ett bra sätt, och att det finns flera friskfaktorer i arbetet som kan minska risken för psykisk ohälsa.²

Företagen har dessutom mycket att vinna på förebyggande hälsoarbete och tidiga insatser. Organisationen Hjärnkoll presenterade 2013 en rapport som visar att det är mycket lönsamt att arbeta med effektiva förebyggande och tidiga rehabiliterande insatser mot psykisk ohälsa, såväl ur ett företagsekonomiskt som ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.³

En grundläggande förutsättning saknas

Länsförsäkringar har under flera år ställt frågor om arbetsplatsrelaterad hälsa till både arbetsgivare – i första hand småföretagare – och medarbetare. Resultatet visar att det på våra arbetsplatser verkar saknas bra förutsättningar för ett effektivt hälsoarbete, vilket vi vill lyfta fram i den här rapporten.

Vad innebär det om arbetsgivaren inte ser hur medarbetarna mår? Vad händer när medarbetarna inte vill prata om sin psykiska hälsa på jobbet? Hur ska vi komma någon vart om chefen är den sista som får veta?

1. OECD (2013), Mental Health and Work: Sweden, OECD Publishing.

2. Vingård, Eva. 2015. Psykisk ohälsa, arbetsliv och sjukfrånvaro. Forte, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.

3. Johrén, Anders. 2013. Har företag råd att inte hantera psykisk ohälsa? Vinster med att förebygga psykisk ohälsa på jobbet. Hjärnkoll.

Arbetsgivarnas perspektiv

Anser sig ha koll på hur medarbetarna mår

Vår undersökning visar att arbetsgivarna tycker att de har koll på sina medarbetares psykiska hälsa. Fler än hälften är säkra på att de märker om en medarbetare mår dåligt.

Litar på att medarbetarna berättar

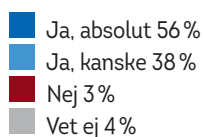
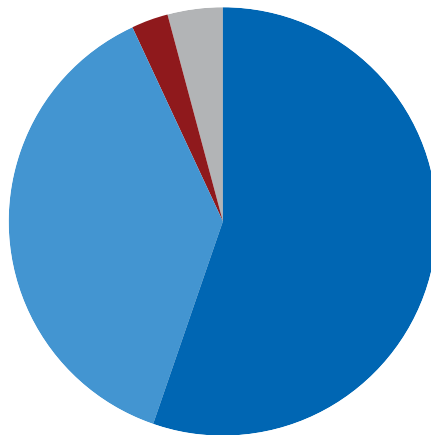
Undersökningen visar också att arbetsgivarna i ganska stor utsträckning tror att medarbetarna skulle berätta för dem om de mår psykiskt dåligt.

Men arbetsgivarna anar ändå att det är lättare att prata om fysisk ohälsa. Sex av tio är säkra på att de skulle få reda på om en medarbetare hade ont i kroppen.

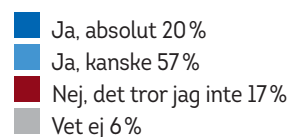
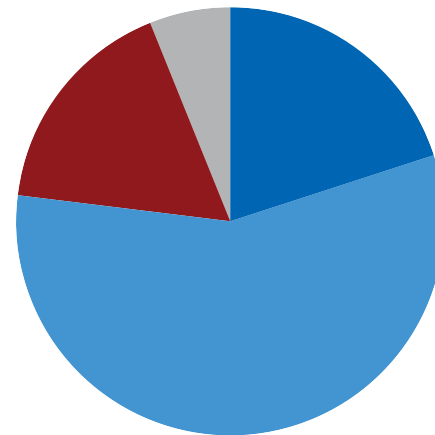
Tror inte att det händer deras medarbetare

Ett intressant resultat av undersökningen är att cheferna verkar förlita sig på att medarbetarna förblir friska. Endast var sjunde arbetsgivare känner sig orolig för att medarbetarna ska bli sjuka.

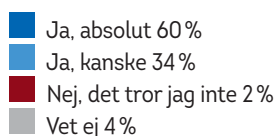
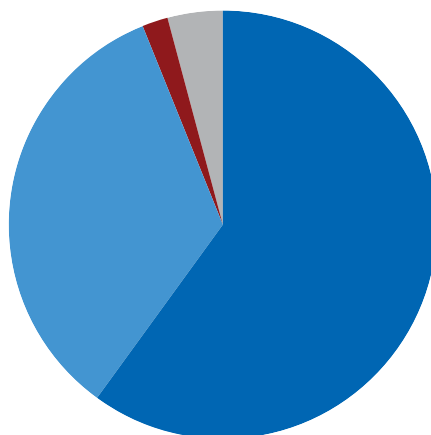
Tror du att du skulle märka om någon av dina medarbetare mår dåligt/led av psykisk ohälsa (stress, depression, missbruk)?

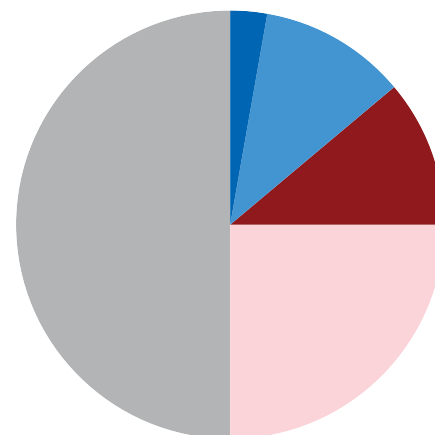
Tror du att en medarbetare skulle berätta för dig om han eller hon mår dåligt/led av psykisk ohälsa (stress, depression, missbruk)?

Tror du att en medarbetare skulle berätta för dig om han eller hon led av fysisk ohälsa (ont i ryggen etc.)?

Hur orolig är du för att medarbetare på ditt företag ska sjukskriva sig det närmaste året?

Tror att problemen hemma ligger bakom ohälsa

Arbetsgivare tror att medarbetare blir sjuka av problem hemma och inte av det som händer på jobbet. Den inställningen har hållit i sig under alla år vi ställt frågan om orsaken till att medarbetare sjukskriver sig. Intressant att notera är att så många som 35 procent av arbetsgivarna svarar att de inte vet vad som får medarbetare att må psykiskt dåligt.

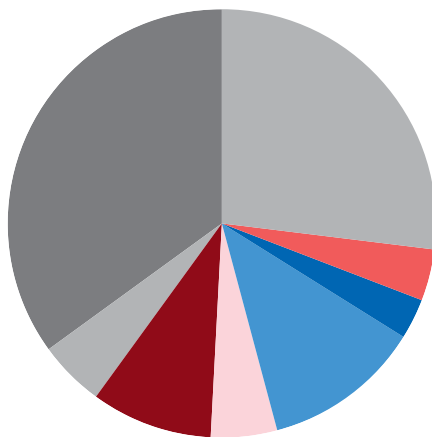
Tvivlar på sin egen kompetens

Endast en av tre arbetsgivare anser att deras företag är bra på att hantera psykisk ohälsa.

Ser positivt på arbetsglädjen

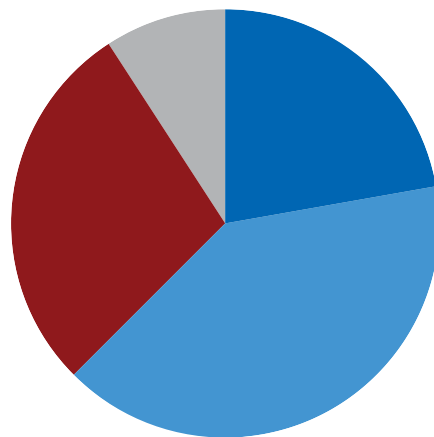
Arbetsglädje kopplas bland annat till arbetsklimat, ekonomi, respekt, välmående och motivation, och anses ha stor betydelse för företag. Vår undersökning visar att fyra av tio arbetsgivare tycker att arbetsglädjen ökat det senaste året.

Vad gör medarbetare sjuka?

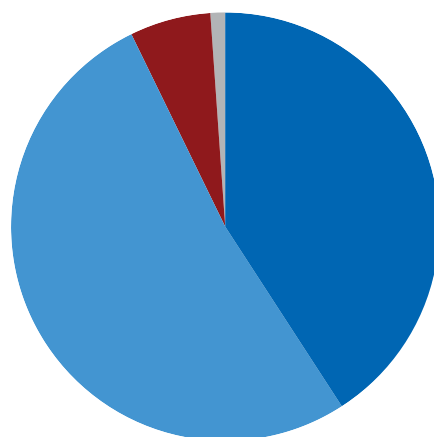
- Problem i familjen som sjukdom, dödsfall eller skilsmässa 27%
- Missbruk av droger, alkohol eller läkemedel 4%
- Privata ekonomiska eller juridiska bekymmer 3%
- Psykisk ohälsa eller sjukdom 12%
- Samarbetsproblem med chef eller kollegor 5%
- Stress på grund av för hög arbetsbelastning 9%
- Svårigheter att påverka den egna arbetssituationen 5%
- Vet ej/ej svar 35%

Hur bra anser du att ditt företag är på att hantera psykisk ohälsa eller sjukdom?

- Låg kompetens 22%
- Varken eller 40%
- Hög kompetens 28%
- Vet ej/ej svar 9%

Hur anser du att arbetsglädjen hos dina medarbetare har ändrats det senaste året?

- Den har ökat 41%
- Den är oförändrad 52%
- Den har minskat 6%
- Vet ej/ej svar 1%

Medarbetarnas perspektiv

Upplever farlig jobbstress

Två av tre medarbetare uppger att stressen på arbetsplatsen är så hög att den riskerar att påverka hälsan negativt.

Berättar ogärna om psykisk ohälsa

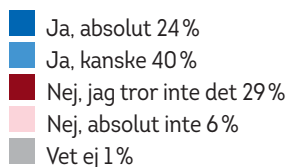
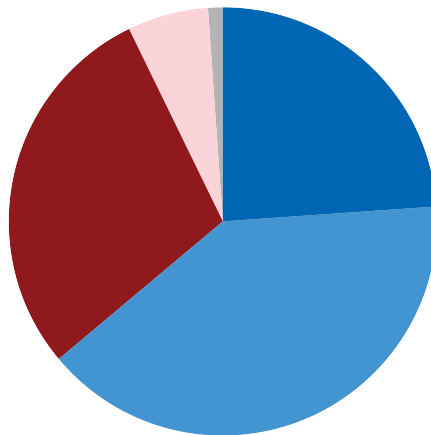
Trots att psykisk ohälsa är den vanligaste orsaken till sjukskrivning är det många som inte skulle berätta om de mår dåligt. Endast en av tio medarbetare svarar att de absolut skulle berätta för sin chef om de mår psykiskt dåligt. Hälften uppger att de kanske skulle berätta.

Även om det gått så långt att man oroar sig för att drabbas av en depression är det bara en av fyra medarbetare som säkert skulle berätta för chefen.

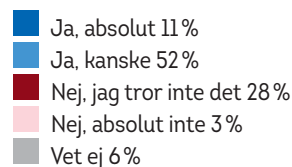
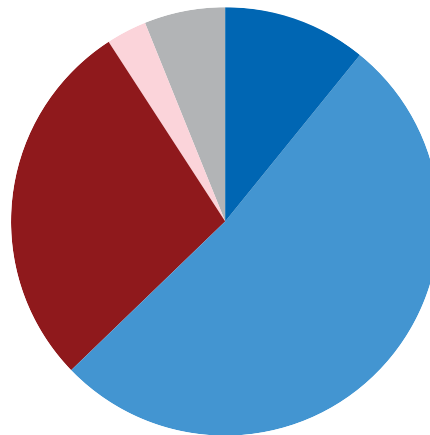
Har man ont i kroppen ser det helt annorlunda ut, då svarar nära hälften av medarbetarna att de absolut skulle berätta det för sin chef.

På frågan om det är mer, lika eller mindre accepterat i arbetslivet att drabbas av psykisk ohälsa svarar två av tre medarbetare att det är mindre accepterat att drabbas av psykisk ohälsa.

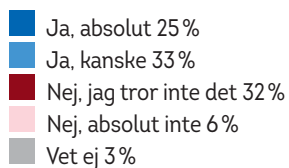
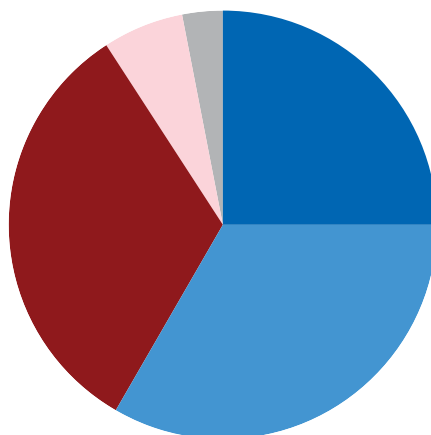
Anser du att stressen på din arbetsplats är på en så hög nivå att den riskerar att påverka de anställdas hälsa negativt?

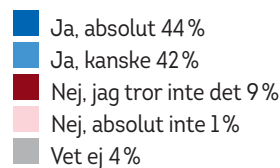
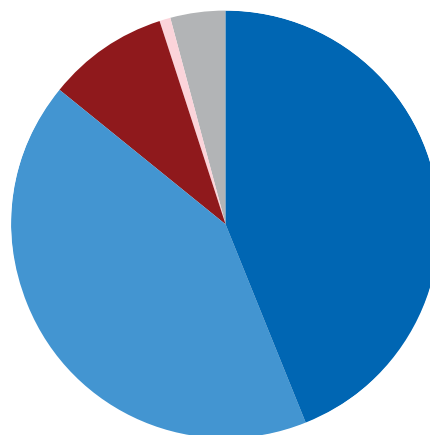
Tror du att dina kollegor skulle berätta för er chef om de mår dåligt/led av psykisk ohälsa (stress, depression, missbruk)?

Skulle du berätta för din chef om du kände oro för att bli deprimerad?

Tror du att dina kollegor skulle berätta för er chef om de mår dåligt/led av fysisk ohälsa (ont i ryggen etc)?

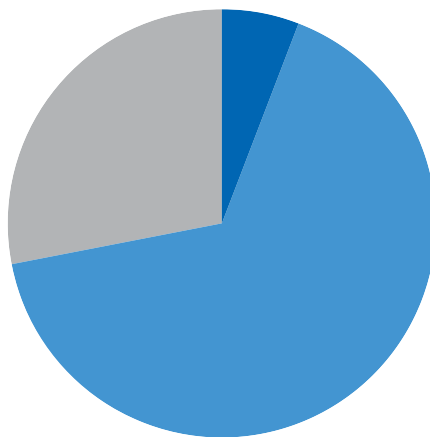
Vill inte avslöja och är rädda för att bli av med jobbet

Anledningen till varför man inte vill berätta är framförallt att man inte vill avslöja att man mår dåligt och att man är rädd för att bli av med jobbet.

Tror nog att chefen märker

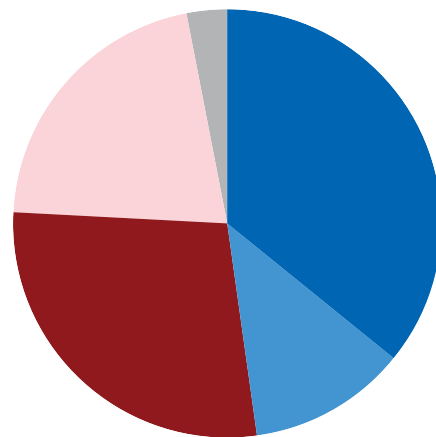
Om man inte vill berätta, är det någon som ändå märker att man mår dåligt? När vi ställde frågan svarade var tredje medarbetare att de trodde att deras arbetsgivare skulle märka om de mådde psykiskt dåligt.

Upplever du att det i yrkeslivet är mer, mindre eller lika accepterat att drabbas av psykisk som av fysisk ohälsa?

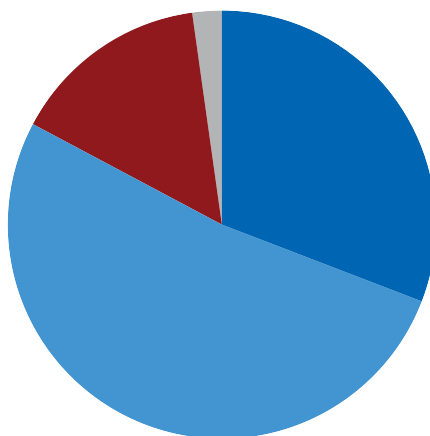
- Mer accepterat att drabbas av psykisk ohälsa 6%
- Mer accepterat att drabbas av fysisk ohälsa 66%
- Ingen skillnad 28%

Vad av följande tror du är den främsta orsaken till att kollegorna inte skulle berätta för er chef?

- De vill inte avslöja att de mår dåligt 36%
- De vill inte belasta andra med sina problem 12%
- Rädda att mista jobbet, för chefen kan tro att det påverkar prestationen 28%
- De tycker inte att chefen har med det att göra 21%
- Vet ej 3%

Tror du att din arbetsgivare skulle märka om en medarbetare mådde dåligt/led av psykisk ohälsa (stress, depression, missbruk)?

- Ja, absolut 31%
- Ja, kanske 52%
- Nej 15%
- Vet ej 2%

Anser att stress på jobbet och dåligt ledarskap gör dem sjuka

Vad är det då som gör oss sjuka på arbetsplatsen? Så sjuka att vi till sist inte orkar mer utan måste sjukskriva oss? De tillfrågade medarbetarna i vår undersökning uppger att det främst är arbetsmiljön som får dem att må dåligt – där dåligt ledarskap och svårigheter att påverka är några saker man särskilt lyfter fram.

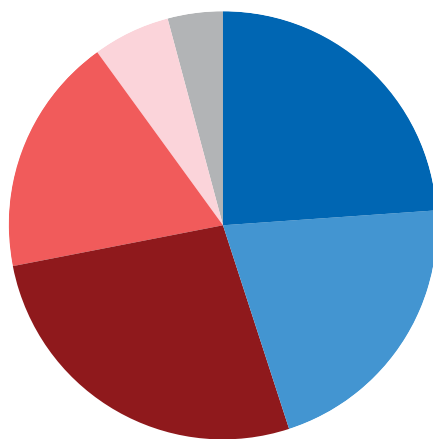
Tvivlar på arbetsgivarens förmåga att hjälpa till

Missbruk av alkohol, droger och läkemedel är en av de vanligaste orsakerna bakom psykisk ohälsa, och borde vara någonting som arbetsgivare har koll på. Men svaren från undersökningen visar att mindre än en tredjedel av medarbetarna tror att deras arbetsgivare har tillräcklig kompetens för att hantera sådana problem. Endast en av fyra anser att arbetsgivaren har hög kompetens när det gäller att hantera psykisk ohälsa.

Anser att arbetsglädjen minskat

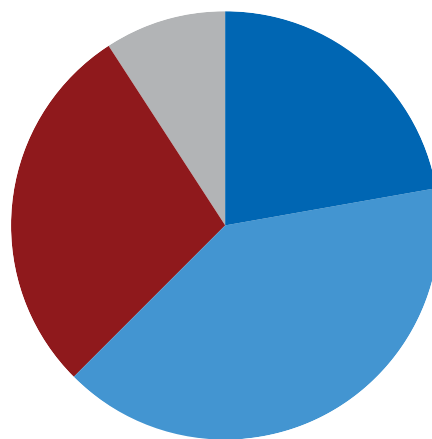
I vår undersökning uppger så pass många som fyra av tio medarbetare att arbetsglädjen har minskat de senaste åren.

Vad av följande tror du är den främsta anledningen till att vi blir sjuka?

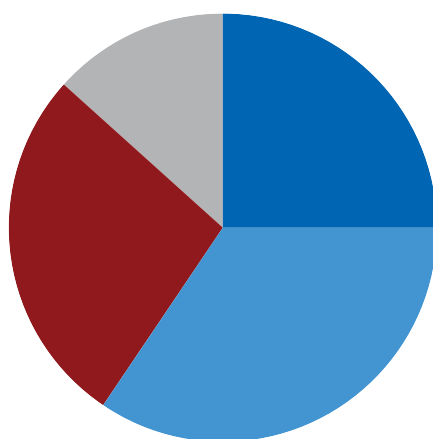
- Stress på jobbet 24 %
- Svårt att påverka arbetssituationen 21 %
- Dåligt ledarskap 27 %
- Konflikter på arbetsplatsen/mobbing 18 %
- Dålig arbetsmiljö 6 %
- Stressigt/jobbigt hemma 4 %

Hur bra anser du att ditt företag är på att hantera missbruk?

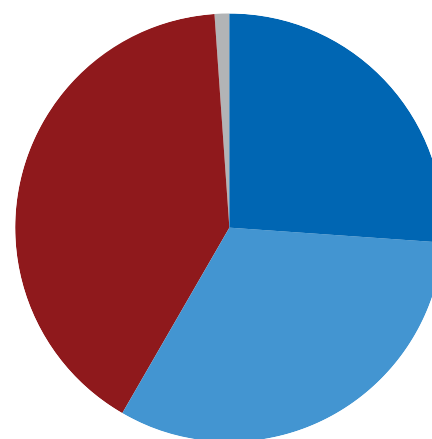
- Låg kompetens 22 %
- Varken eller 40 %
- Hög kompetens 28 %
- Vet ej/ej svar 9 %

Hur bra anser du att din arbetsgivare är på att hantera psykisk ohälsa eller sjukdom?

- Låg kompetens 25 %
- Varken eller 34 %
- Hög kompetens 27 %
- Vet ej/ej svar 13 %

Hur har arbetsglädjen på ditt företag förändrats de senaste åren?

- Den har ökat 26 %
- Den är oförändrad 32 %
- Den har minskat 40 %
- Vet ej/ej svar 1 %

Kvinnor är särskilt utsatta

Fler kvinnor än män upplever farligt hög jobbstress (71 procent mot 58 procent).

Kvinnor upplever i större utsträckning än män att det är mindre accepterat att prata om psykisk ohälsa (71 procent mot 62 procent).

Färre kvinnor än män är säkra på att de skulle prata med chefen om de kände oro för att drabbas av depression (19 procent mot 31 procent).

Sammanfattning och slutsatser

Ett glapp mellan arbetsgivare och medarbetare

Arbetsgivarna anser att de problem som orsakar psykisk ohälsa främst grundar sig i medarbetarnas privatliv. Men det håller inte medarbetarna med om, de menar istället att problemen uppstår på jobbet. Och många tar upp den höga stressen på arbetsplatsen som ett stort problem.

När det gäller arbetsglädje går medarbetarnas och arbetsgivarnas syn isär. Medan arbetsgivarna anser att den har ökat menar medarbetarna istället att den har minskat.

Grunden för att kunna hjälpa är att få reda på att någon mår dåligt. Vår undersökning visar att medarbetarna inte alls är så säkra på att de skulle berätta för chefen om de mådde psykiskt dåligt. Resultatet visar istället att både medarbetare och arbetsgivare i stor utsträckning förlitar sig på att arbetsgivaren skulle märka om en medarbetare led av psykisk ohälsa.

Anledningen till att man inte vill berätta om psykisk ohälsa är att man inte vill avslöja hur man mår och att man i slutändan är rädd för att bli av med jobbet. Och man anser att det i arbetslivet fortfarande är mer accepte-

rat att drabbas av fysisk än av psykisk ohälsa. Därför är det fortfarande enklare att berätta för chefen att man har brutit ett ben än att man har brutit ihop.

Det är viktigt att man får hjälp och att man får hjälp i tid när man mår dåligt. Men tyvärr tvivlar såväl arbetsgivare som medarbetare på arbetsgivarnas förmåga att hantera frågor kopplade till psykisk ohälsa.

En viktig pusselbit saknas

Vi är medvetna om att sjuktalen ökar, och att det framförallt är psykisk ohälsa kopplad till stress som driver ökningen. Vi vet också att tidiga insatser är avgörande och att arbetsplatserna har en viktig roll att spela.

Då är det inte överraskande att man från politiskt håll riktar blicken mot företagen och arbetsgivarna. Det har vi sett exempel på i regeringens åtgärdsprogram för ökad hälsa och minskad sjukfrånvaro som presenterades i september 2015, och nu senast i förslaget om hälsoväxling för ökade incitament för arbetsgivare.

Men när arbetsgivare och medarbetare inte kan prata med varandra om psykisk ohälsa saknas en viktig förutsättning för att arbets-

givarna ska kunna ta sitt ansvar. Det blir svårt för arbetsgivarna att arbeta förebyggande och sätta in tidiga rehabiliteringsinsatser om de inte i tid får veta när en medarbetare börjar må dåligt.

För att åtgärder som innebär skarpare krav på eller ökade incitament för arbetsgivare ska bli riktigt effektiva måste inställningen till psykisk ohälsa i arbetslivet förändras.

Så länge det är lättare att säga till chefen att man behöver en ny kontorsstol på grund av ryggproblem än att man behöver se över sin arbetsbelastning på grund av stress, har vi ett problem.

Vill du veta mer?

Har du övergripande frågor eller synpunkter på rapporten
får du gärna höra av dig till press@lansforsakringar.se på LFAB